

Készítette: **Barabás Imre**
Garamvölgyi-Dankó Erika

Bevezetés

Földünk több milliárd éves története csodálatos események sorozata: hegységképződések, vulkánkitörések, éghajlat és tengeri, tavi, mocsári, folyóvízi élettérváltozások követték egymást világszerte, és így a Közép-Tisza vidékén is.

Ezek mindegyike eredményezett valami máig fontosat: ivó és termásvíz, szén, valamint olajat és gázt tároló kőzettestek jöttek létre, melyek nélkül mai világunk létezni sem tudna. De nem csak a természet, hanem az emberek világa is bővelkedik csodás eseményekben, ezeket a történelemkönyvek és az irodalmi művek örökítik meg az utókor számára. Viszonylag ritka azonban az olyan mű, mely e kettőnek a kapcsolódását, egymásra hatását tárgyalja.

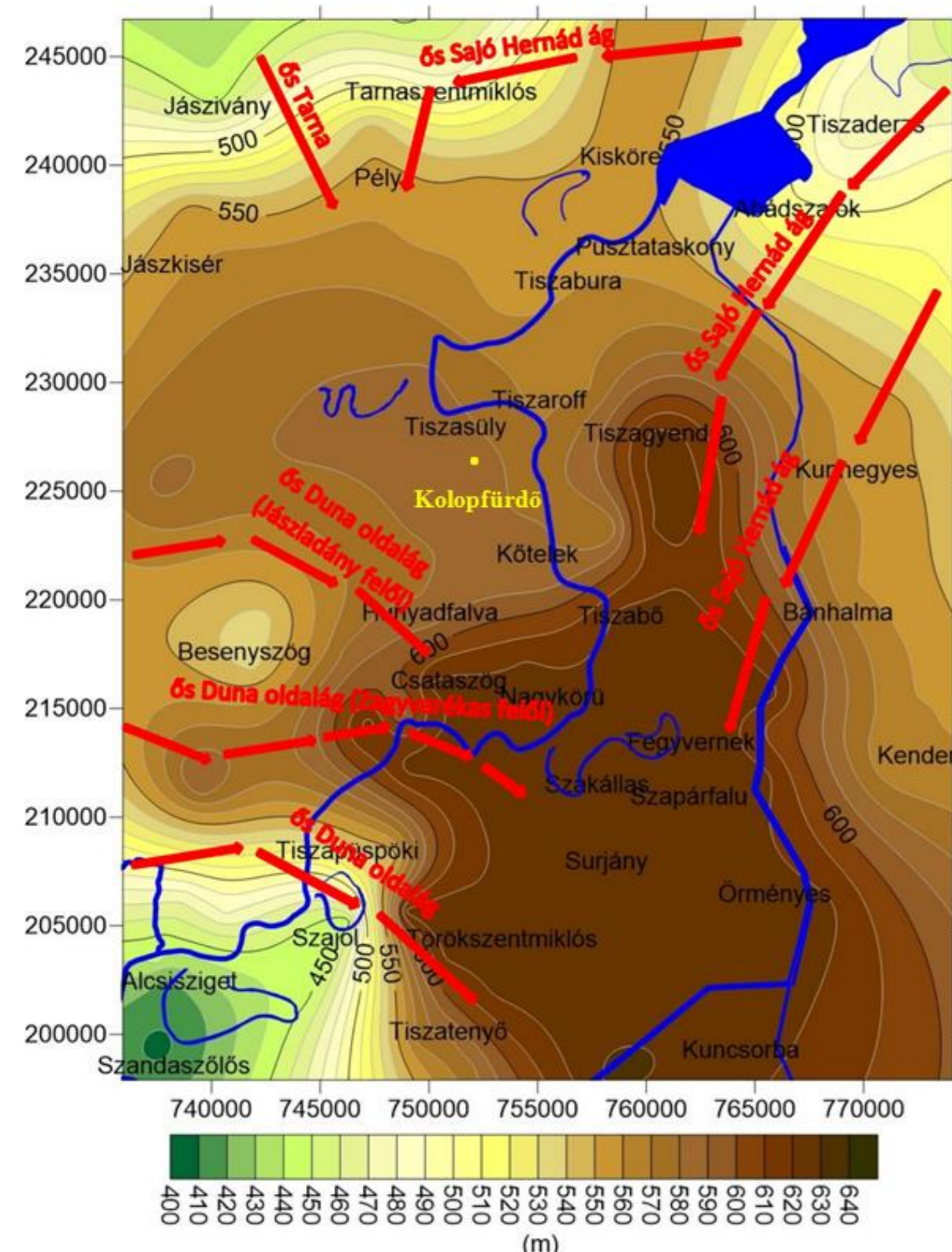
De vajon egy olyan hétköznapi, egyszerű esetben is összekapcsolódhat-e a geológiai csoda az emberivel, amikor egy alföldi gazda egyszerűen csak kimegy a legelőjére, hogy kutat ásson az állatainak itatása céljából?

Tiszasüly déli határában Végess Sándor birtokos járt hasonlóan, nála is állatainak kiváló egészségi állapotba kerülése indította el – a víz kénese szagán kívül – a vizsgálatát, mely pár év múlva a gyorsan híressé vált Kolopfürdő kiépítéséhez vezetett.

Ez utóbbi történet azonban nem csak csodálatra méltó, hanem tipikusan és tragikusan magyar is. A gazda a saját költségén tudományos vizsgálatok sorát végeztette el itthon és külföldön, majd a szakértők biztatására felépített a pusztaságban egy takaros és kedveltnek mondott fürdőt szállodával, szórakozási lehetőséggel és postahivatallal.

Nem a haszonszerzés, hanem az olcsóság, kényelem és a gyógyítás jelszavában hitt, de már a kezdeti sikerek után 1902-ben meghalt, családjának pedig szembe kellett néznie a környék elmaradott infrastruktúrájának hátrányával, az első világháború alatti és utáni katonai erőszakkal, dúlásokkal, végül művük ismét magára talált azért, hogy a 2. világháború eseményei végleg letöröljék a térképről.

Tiszasüly környékének pleisztocén és holocén kori ós-vízrajzi eseményei és ezek hatása az aljzat hidrogeológiai adottságaira

A pleisztocén ősszel fekvésintéje a felszínétől m-ben.

A felső-pleisztocén (0-260 m-ig) kezdetén bekövetkezett az a minden korábbiánál nagyobb, szinte mindenre kiterjedő környezeti változás sorozat, mely nem csak a vízadó homokrétetek ugrásszerű minőségjavulásával járt, hanem a korabeli éghajlatot, növény és állatvilágot is megváltoztatta.

Egyrészt a területtől nem túl messze megkezdte kiemelkedését a mai Északi-középhegység, ezért az északi patakok most már közelről és lényegesen nagyobb energiával nyomultak rá a Tiszafüred-Tiszaroff vonal feletti területre. De összességében azért továbbra sem voltak túlzottan jelentősek, a Tarnának például Hevesvezekényig még közép és durvahomokos volt az üledéke, Tarnaszentmiklós-Pély felé viszont már csak 2-3 m-es finomhomok rétegeket tudott lerakni. A Kánya, Laskó és Eger patakok öse sem tudott többet, ezért Tiszasülynek szerencséje, hogy a területét az ő-sajó-Hernád páros töltötte fel, melynek munkájában az alulról számított harmadik sülyedési fázistól kezdve a Szarvas környékéről végleg elvándorló ő-s-Tisza is beszállt. A folyamatnak kolopi vonatkozása is van. A fürdő ismeretlen artézi kútjának rétegsor leírásában 242-247 m között egy viszonylag durvább szemcsés homokrét szerepel (első sülyedési fázis), jól illusztrálva az ekkor zajló folyamatokat. Az előbbieken kívül – a Kárpátokon túli területek eljegesedése miatt – az éghajlat is jelentős változást szenvedett az utolsó két sülyedés idején, hűvösebbé és csapadékosabbá vált, ami a területfeltöltő tevékenységet is jelentősen segítette (uralkodó növény a Pinus silvestris). A történelmi hűség kedvéért azért el kell mondani, hogy a Tiszagyenda-Fegyvernek felé húzódó mély árok továbbra is elvonta a jobb partról a hordalék jó részét. A vízkutató fúrások geofizikai szelvénye alapján az utolsó, negyedik sülyedési fázis első feléig tartott az ő-s-Tisza és az ő-s Sajó-Hernád páros nagy energiájú közös területfeltöltő munkája, így a pleisztocén végére és a holocénban a rétegsorok sokfelé ismét agyagossá váltak, az egyes üledékek gyakori sárga, sárgásszürke színe pedig gyakran szárazra váló környezetre utal.

- 2,9-3,6 m-ig sárga homok
- 3,6-4,1 m-ig sárga, iszapos homok
- 4,1-5,1 m-ig sárga, agyagos iszap
- 5,1-5,5 m-ig kékes sárga iszapos agyag
- 5,5-6,7 m-ig kékes sárga agyagos iszap
- 6,7-8 m-ig kékes sárga iszapos agyag
- 8-8,4 m-ig barnás sárga iszap
- 8,4-8,8 m-ig kékes barna iszap
- 8,8-9,1 m-ig zöldesszürke iszap
- 9,1-16,6 m-ig néhol kissé homokos kék iszap
- 16,6-18 m-ig sárga iszap
- 18-21,7 m-ig sárga homokos iszap
- 21,7-27,3 m-ig kékes sárga homok
- 29-30,5 m-ig kék homokos iszap

A kolopi iszapból előkerült mamutfog (Elephas primigenius)

A kolopi fürdőlétesítmény története 1893-1945 között

Végess Sándor az alapító (8) és felesége (2) a rokonokkal. (Tóth Józsefné gyűjteményéből)

Tiszasüly kolopi határrészének egyik birtokosa, Végess Sándor 1892-93 fordulóján körül úgy döntött, hogy állatainak itatása céljából egy nagyméretű kutat ásat. A tulajdonosnak már az elején feltűnt a víz erős kénese szaga, az meg különösen elgondolkodtatta, hogy az állatai nemcsak szívesen itták a vizet, de jó karba is kerültek tőle, egészségesebbek lettek. A csoda-kút vizének híre gyorsan terjedt, így lassanként a környékbeliek is oda jártak ivókúrára gyomorbántalmai, hörghurutjuk gyógyítása érdekében.

Végess gazda nagyon élvezte a váratlan sikert, két további kutat ásatott, másrészt pedig az első, Máriának elnevezett kút vizét még 1893-ban dr. Lengyel Béla tanárnak küldte el vegyelemzésre. A tudós tanár rövidesen igazolta is a helyiek vélekedését, miszerint ennek a víznek az orvosi ásványvizek között van a helye.

„E víz az elemzés adatai szerint kénese sós ásványviznek tekintendő, mert fő alkotórészei a kloridok, nevezetesen a natriumklorid. Ezek mellett a vízben nagy mennyiségben vannak szulfátok, ú. m. calcium és magnesiumszulfát. Lényeges a vízben foglalt kénhidrogén, amely mennyiségénél fogva a vizet határozottan kénese gyógyvízzé teszi.”

KOLOPFYI	
KÉNES GYÓGYVÍZ.	
VEGYELEMZÉS	
1. Tiszán innen a szőlőhegyen...	Szabad és kötött szénásvány...
2. Az alkotórészek közül először...	Szabad és kötött szénásvány...

Végess Sándor felfigyelt azonban, hogy Mária kút alján kékes színű iszap jelenik meg.

A tulajdonosnak ez végképp felkeltette az érdeklődését, ezért ugye összesen három kutat ásatott (Mária, Irma és Emma kút), valamint próbáképpen a harmadiknak elkészült Emma kútból kivett mintát 1899-ben megvizsgálhatta a neves vegyész, dr. Hankó Vilmos. A kapott szakvélemény beváltotta a tulajdonos előzetes reményét:

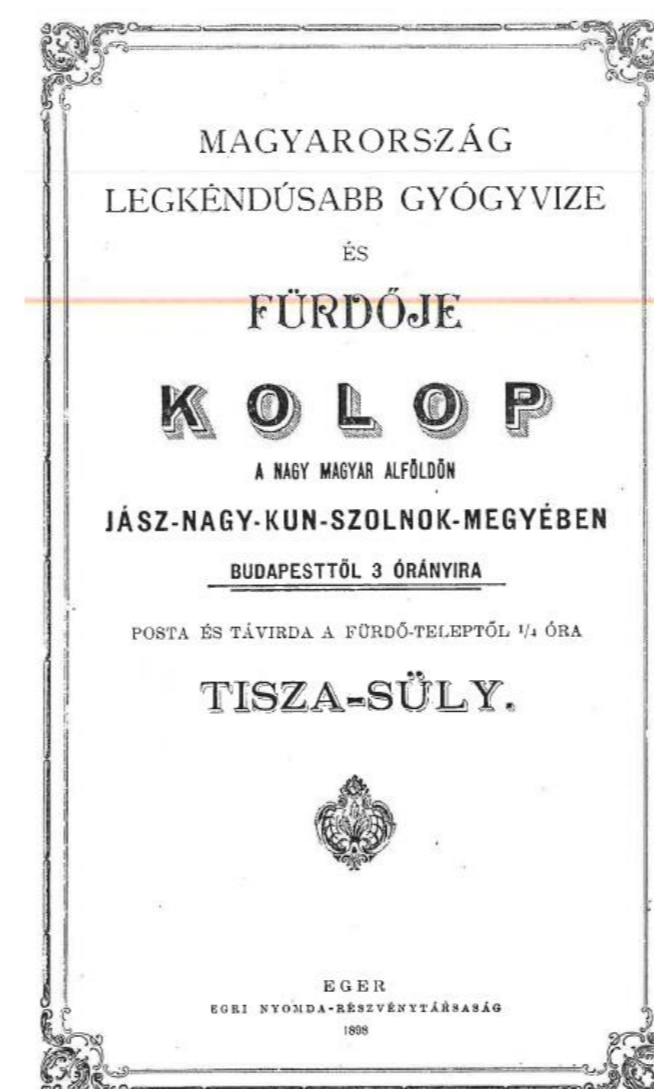
„...a kolopi iszap összetételre nézve a leghíresebb vasas-kénese iszapok közé tartozik, melyhez hasonló az országban még nem ismertek. A külföldi iszapok közül leginkább hasonlít a híres driburgi fürdőben használt vasas-kénese iszaphoz, a különbség a kettő között csak az, hogy a kolopi Emma-kút iszapjának sokkal több a vas, de kevesebb a kén tartalma. Ez az iszap összetételénél fogva európai viszonylatban a póstyéni és a fangói (olasz) iszap után a harmadik helyet foglalja el.”

1890-es évek végére a kolopon palackozott gyógyvíz és a bányászott iszap már gyakorlatilag országos hírvé vált (kolopi víz az 1896-os millenniumi kiállításon elismerő oklevelet kapott) a Végess család minden anyagi erejét összeszedve, már fel tudott építeni egy fürdőt, mely a következőkből állt:

- 20 darab kád
- 20 személy részére 4 db fedett beton fürdőmedence
- 30 szobás 150 ágas szálloda illetve fogadó és vendéglő
- Postahivatal

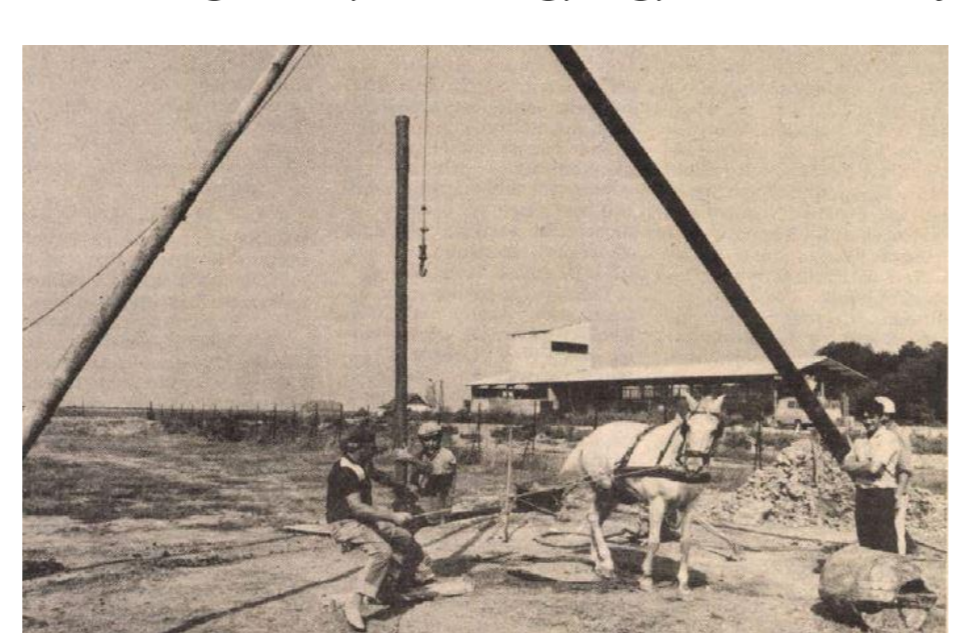

Az egyetlen megmaradt kolopi kád (Gyógyfürdő Zrt.)

Egy korabeli hirdetés Kolopfürdőről

„Ez a fürdő úgy van tervezve, hogy ki-ki igényeihez mérten, olcsón találja meg a szükséges kényelmet. Olcsó eszköze kíván lenni a drága egészségnek, nem a megdagadottság a cél, de az emberi szeretet gyakorlása, a szenvedőkön lehetőleg segíteni... Nem zajos mulatságok, hanem kellemes családi kör, előzékenység, udvariasság, jó bánásmód várják az idejövő beteg vendégeket. Olcsóság, kényelem, gyógyulás, ez a jelszó!”

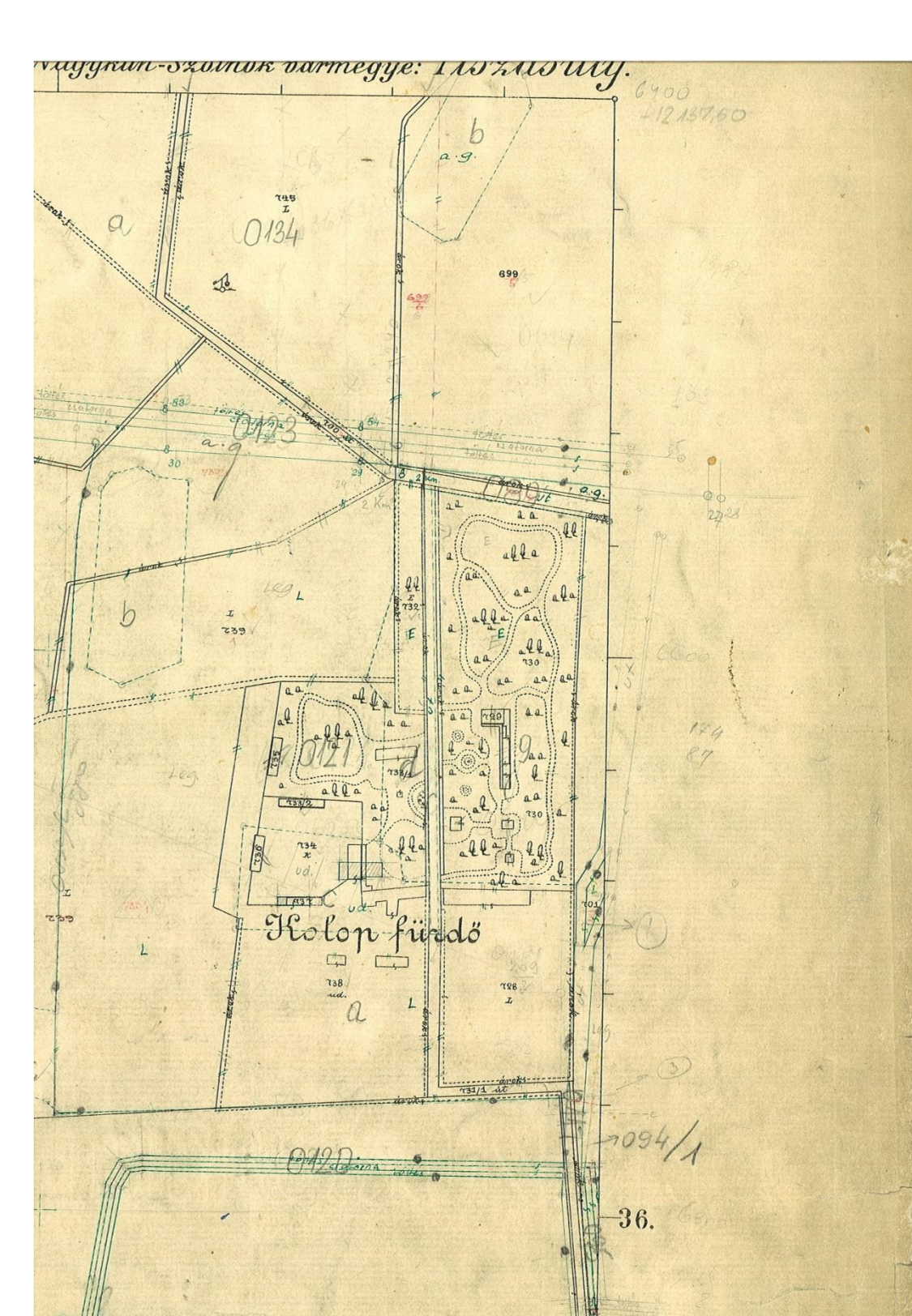

Izapkitermelés 1984-ben Matyival a lóval (Néplap, Szolnok)

Izapkitermelés az 1950-es években (Bábi Ilona gyűjteménye)

A fürdő hanyatlása és újbóli fellendülése az I. világháború alatt és után

A kolopi fürdőlétesítmény egy 1903-as térképen

1915-ben - egy 300 fős transzportot kiutaltak ide beteg katonák gyógyítására, azonban ekkor már problémát okozott a fürdő megközelítése a rossz útvonalon miatt.

A háború végén a létesítmény Vöröskereszt kórház kisegítő kórháza lett. Majd jött a vörös uralom, mely alatt a régi iratok szerint a tulajdonosoknak menekülniük kellett kolopi otthonukból. A történet folytatódása magától értetődő lett: „a kommunista csészelék az elarvult fürdőt kirabolta s értékes felszerelését elpusztította.” A román megszállás után: a vörösök által megkímélt létesítményeket Nicolescu tábornok itt állomásozó 35.000 embere végleg megsemmisítette.

Az első világháború alatt tönkretett Kolopi fürdőtelep azonban a család erőfeszítései nyomán 1930-as években már próbált újra elfogadhatóan működni, ezért az iszapot felhasználó fürdők hálalás is voltak a Végess családnak. A budapesti Gellért fürdő 1920-tól használja az iszapot, 1929-ben pedig 100 cm²-es téglékben forgalomba hozta a GEKOL nevű folyékony szappant, 30 gr-os porcelán téglékben pedig a GEKOL krémet, mely ennek az iszapnak a felhasználásával készült. Szállítottak az iszapból az 1920-as években Angliába a szappan-trösztnek és Japánba a mikádónak, de állandó piacot jelentett Németország és Svédország is.

A II. világháború és ami utána következett

1940-ben kialakított a hadsereg egy ideiglenes hadi repülőteret s területen. Ekkor a szolnoki vasúti híd védelmével megbízott „Kör Ász” nevű magyar vadászpilóta század kilenc gépe, és töltektek ott a pilóták a szandai repülőter építésének befejezéséig kb. másfél hónapot. Erről számos fénykép és feljegyzés maradt fenn.

Kolopfürdő és ideiglenes repülőtere 1940-ben (Hadtörténeli Múzeum, 185)

A kolopi Végess-kastély 1940-ben katonákkal. (Hadtörténeli Múzeum, 186)

A háború utáni időszakban már nem folyt érdemi tevékenység területen, az államosítás időszakában öv. dr. Végess Árpádné tulajdonos, 1951. május 29-én kolopot felajánlotta állami tulajdonba vételre.

A korszakra jellemző volt az a helyzet, hogy a korábbi örökösnek Ondrejovich Kázmérnak szovjet hadifogságban töltött hazatérése után megengedték, hogy iszapkitermelő segédmunkásként dolgozzon Kolopon.

Ondrejovich Kázmér a háború után, iszaptermelő munkásként. (Mezei Józsefné gyűjteményéből)

ö. dr. Végess Árpádné a tiszagyendai kastély előtt (Tóth Józsefné gyűjteményéből)

Felhasznált irodalom

- Barabás I. 1998: Kolopfürdő új életre kel? Közép-Tisza augusztusi szám KÖTTIVÍZIG kiadvány
- Dr. Beck B. és mtsai. 1925: A fővárosi fürdők 75 éve. 3. Kolopi gyógyiszaptermelő telepe. pp. 72 – 79
- Becze Cs. 2007: „Kör Ász”. Egy vadászpilóta század története 1936 – 1941. Puello Kiadó pp. 1-165
- Bede E. Y. 2009: Utazzon a nem létező fürdőbe! Új Néplap március 18.
- Beller A. 1998: Kolopi sárarany. A Reform Függelék politikai hetilap cikke.
- Bistev A. 1973: A kolopi kénese. Az Alföld Híveze letelne. Szolnok megyei Néplap november 25.
- Demjénné B. M. 2017: Tiszasüly közösségei az elmúlt 100 évben. A Szolnoki Damjanich Múzeum pályázataira benyújtott pályamű. Kézirat, pp. 1-115.
- Dr. Császár E. 1989: Tiszasüly – Kolopfürdő. A „Föld napja 92” pályázatra beadott tanulmány. pp. 1-5
- Dr. Dobos I. 2002: Az egykori Kolopfürdő gyógytényezői. Hidrológiai tájékoztató. pp. 52-55
- Eszes M. 2003: A Hírdő Herceg. Curiosa Nova Kiadó pp. 1-106
- Gedöncs R. M. 1973: Fosszilis folyóvízi üledékek mikromineralógiai spektrumának értelmezése recens hordalékvizsgálatok alapján. Földtani Közöny 103. kötet 3 – 4. sz. pp. 285 – 293
- Gedöncs R. M. 1975: Adatok az Észak – Alföld üledékösszetételének ismeretéhez. MÁFI Évi Jel. az 1973. évről. pp. 179 – 194.
- Gedöncs R. M. 1976: Pliocénvízi – negyedkori üledékalkotások mikromineralógiai spektruma a Szarvas – 1 sz. fúrásban. MÁFI Évi Jel. az 1974. évről pp. 171 – 183
- Dr. Horváth Z. 1936: Levél a Bányakapitánysághoz a kolopi védőterület ügyében. Kézirat pp. 1 – 6
- Járomi I. és mtsai. 1969: Tiszasüly község története. Kézirat, pp. 24-53
- Kanisovny S. – Margittai E. – Bellosevich S. 1959: Szakvélemény és védőterület javaslat a kolopfürdői iszaptermeléshez. FTV
- Mémórák. 1998: Kolopi iszapkitermelő telepe és üzem gazdaságosabb működésére vonatkozó javaslatok. Budapest gyógyfürdői és hévízei Rt. pp. 1 – 14
- Mágo K. 2017: A szolnoki katonai repülőter története. Zoumk 31. Levéltári Évkönyv. pp. 127-157
- Molnár B. 1964: A magyarországi folyók homoktelekének nehézsúlyú összetételét vizsgálta Hidr. Köz. 8. sz. pp. 347 – 355
- L. Murányi I. 2009: Iszapba ragadt iszapgyűjtemény Kolopon. Új Néplap február 9.
- Rónai A. 1972: Negyedkori üledékek képződése és éghajlat-történet az Alföld medencéjében. MÁFI Évkönyv LVI kötet 1. füzet. pp. 1 – 421
- Sümegey J. 1935: Szakértői javaslat a Jász – Nagykun – Szolnok vármegyében fekvő Kolop – fürdő védőterületének megállapítása ügyében. Kézirat, pp. 1 – 38
- Sümegey J. 1932: A Győri – medence a Dunántúl és az Alföld pannoniai üledékeinek összefoglaló ismertetése. M. kir. Földtani Intézet Évkönyve XXXII. kötet 2. füzet pp. 1 – 252
- Temesközi E. 1984: Emlékek a bonbonos dobokban és a fák között. Szolnok megyei Néplap szeptember 14.
- Temesközi E. 1984: Az iszapbányászok meg a szürke ló. Szolnok megyei Néplap szeptember 15.
- Temesközi E. 1984: Ha a gyógyítóhely, akkor továbbra is csak térkép. Szolnok megyei Néplap szeptember 16.
- Végess S. – Dr. Rottmann J. 1908: Magyarország legkényesebb gyógyvize és fürdője Kolop. Eger, Egri Nyomda és Részvénytársaság kiadványa pp. 1 – 15
- Végess I. 1918: Levél a főispánnak Kolopfürdő támogatása ügyében. Kézirat, pp. 1 – 3
- Dr. Vitális S. 1936: Jelentés a kolopi rádium-tartalmú iszapról. Kézirat. MÁFI adattár, pp. 1-4 o. KOZDOK, Budapest